

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

A bel- és külmisszióra vonatkozó közlemények Scholtz Ödön lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronm.) küldendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
— NYIREGYHÁZA. —
Főmunkatársak:
NOSZKÓ ISTVÁN rákoskeresztúri és
SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkészek.

A lap ára: Egész évre . . . . . 12 K
Félévre . . . . . 6 K
Negyedévre . . . . . 3 K

Egyes szám ára 40 fillér.

* Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *

TARTALOM-JEGYZÉK. **Vezércikk:** E. A. 100. §. Irta: *Kiss Béla.* — A törvénytelen szülöttek. Irta: *Homola István.* — Veszteségeink az 1909 évben (Vége.) Irta: *Homola István.* — **Tanügy.** — **Tárca:** A vallás szerepe az emberiségnek tökéletesbülésére való törekvésében. (Folyt.) — **Belélet.** — **Pályázatok** — **Hirdetések.**

E. A. 100. §.

Zsinati törvényeink revidiálása most van folyamatban s remélhetőleg rövid időn belül készen is lesz abban az újabb formájában, mely sokkal szabadelvűbb lesz bizonyára, mint a minő volt a régi. Gondoljunk csak egyházkormányzatunk azon ideális alapelveire, mely szerint „minden hatalom az egyházközségből ered s gondoljunk egyben arra a jogra, mely e hatalomból kifolyólag megilleti az egyházközségeket s aztán úgy a hatalmat, mint a jogot vizsgálgassuk azokban a korlátozásokban, melyeken át azok érvényesülésre juthatnak, lehetetlen lesz be nem látnunk, hogy bizony a régi formában e téren a szabadelvűségnek még csak halvány árnyalata sincsen.

Ez alkalommal csak arról a választási jog gyakorlatról akarok röviden megemlékezni, melyet — nem tudom — a kormányzati prudencia-e vagy más előttünk eddig ismeretlen célzat szorított be a 100-ik s az ezzel kapcsolatos 45, 101, 102. §-ok béklyói közé, melyek útvesztőjében már nem egy egyházközség vesztette el sokszor, sok alkalommal választói jog gyakorlatát.

Az egyházközség választói jogát bár közvetlenül gyakorolja, de közvetlenül nem érvényesítheti. Közbenső faktor egyrészt a lelkész, aki a szavazatot kiállítja, másrészt a szavazatbontó bizottság, mely a szavazatot elfogadja, felülbírálja, érvényesnek vagy érvénytelennek minősíti. Az egyházközség tehát sohasem bizonyos afelől, hogy az a jog, a melylyel a választás alkalmával élt, valóban jog és ezzel kapcsolatos hatalom marad-e mindvégig, vagy pedig már időköz-

ben semmivé válik az, ami az egyházközségnek egyik életmegnyilvánulása volt. S ezt annál kevésbé tudhatja, mert zsinati törvényeinkben nincs eléggé tisztázva és rendezve az egyházközség szavazatainak, a szavazatbontó bizottságnak s az ezt kiküldő testületnek egymáshoz való viszonya. Nincsenek világosan és érthetően megmagyarázva az alkotmányban röviden érintett szavazatok kellei, melyek sok jogtalan eljárásra szolgálhatnak alkalmat.

A szavazatbontó bizottságnak, mint szervnek jogköre részben kisebb a kiküldő testület jogkörénél, részben azzal paritásos. Másod izben elrendelheti a szavazást, mint ahogy azt elsősorban elrendelte a közgyűlés.

Nincs tisztázva, hogy a bizottság „bírálati“ jogköre meddig terjedhet ki. Kiterjedhet-e a 45 §-ban megállapított rendelkezések tartalmi igazságaira vagy csak az alak feltételeket vizsgálhatja? Vizsgálható-e és érvénytelenné teszi-e pl. a szavazatot, ha a lelkész nem volt jelen a választói közgyűlésen s mégis aláírta a szavazatot, ami a 45. §. c) rendelkezésének tartalmilag nem felel meg.

Nincs tisztázva az se, hogy a bizottság, melyet a testület küld ki, miért tesz csak az elnökségnek jelentést s mi lesz akkor, ha a közgyűlés az elnökség jelentését tudomásul nem veszi? Ha fegyelmet kér a szavazatbontó bizottság ellen stb., stb. Egyszóval a választási küzdelem sok oly momentumot dobhat felszínre, melyek a fentemlített §-ok útvesztőjében az egyházközség akaratát, jogát egyszerűen megsemmisítik. Egy szabálytalan aláírás, egy pecséthiány, egyszóval a legkisebb formai tévedés elégséges arra, hogy egy

egyházközség számüzetessék a kormányzatból. *Lehetetlen nem éreznünk azt, hogy ebben az eljárásban sem igazság, sem pedig szabadság nincs.* Ezen egyházközség legszentebb jogát, akaratának érvényesítését evangéliumi egyházunkban nem szabad függővé tenni, sem egyesektől, sem pedig értéktelen és haszontalan formáktól. A lényeg: az akarat és szándék megnyilvánulását semmiféle kellek ne veszélyeztesse.

A 100. §. tehát teljesen megváltoztatandó s az új Alkotmányban a szavazatbontó bizottságnak új jogkör adandó egyszerűbb és igazabb feladattal. Ez pedig nem lehet más, mint az, hogy a szavazatbontó bizottságnak a meghatározott időben legyen joga a szavazatokat felbontani s elbírálni. *Ámde, ha valamelyik szavazat nem tartalmazza a szükséges kelleket, ez még ne tegye érvénytelenné a szavazatot, hanem a bizottságnak adassék meg az a jog, hogy a hiányos szavazatokat küldje vissza az egyes egyházakhoz záros határidő alatt a szükséges pótlásokkal való kiegészítés céljából.* Ez által a formai hiányosságok megszűnnek a szavazatok érvényességét veszélyeztetni s a szavazatbontó bizottság működési köre is egyszerűbb s természetesebb lesz. A bizottság ezáltal az egyházközségek joggyakorlatának segítője, támogatója lesz és nem ítélő bírója, mely eljárás jobban is megfelel egyházunk szellemének s egyben biztosítaná a közakarat megnyilvánulását és megtudását, mint a mi az egész szavazási processzusban az egyedüli lényeg. A mostani eljárásban a lelkész és a szavazatbontó bizottság az esetleges hiányosságokért felelhet az ő „tévedés“-ével és jóhiszeműségével, mi mentesítheti mindkettőt a fegyelmitől, egyszóval a büntetéstől, ez új eljárásban a másodszori hibázó magán fogja hordani a tudatoságot és szándékosságot, mely minden büntetés lehetőségének alapja.

Az egyházközség választási joggyakorlatának a szavazatbontó bizottság jogkörével kapcsolatosan a fentjelzett irányban eszközözendő megváltoztatását ajánlom tehát az illetékes tényezők figyelmébe, a 100. §. pedig úgy formulázandó, hogy azon szavazat, mely a jelen törvényben meghatározott kellek valamelyikét nélkülözi, a szavazatbontó bizottság által visszaküldendő az illető egyház lelkészi hivatalához a szükséges pótlások kiegészítése céljából. S csak azon szavazatok legyenek érvénytelenek, melyek a szavazatbontó bizottság által kitűzött *határidők* lejárta után érkeznek be, mely esetek-

ben a késelem okozói a törvényben meghatározandó módon büntetessenek.

Egyszóval a fentidézett §-ok ilyen irányban, de a mostaninál sokkal egyszerűbb és tisztább fogalmazásban összhangba hozandók.

Kiss Béla

A törvénytelen szülöttek.

(Részlet a szerző statisztikai tanulmányából).

A törvénytelen élveszületések száma Magyar-birodalomban a m. kir. központi statisztikai hivatal által kiadott Évkönyve szerint az 1909. évben volt: 76 576 és 1489-cel több mint az előző évben. Azt tapasztaljuk, hogy a törvénytelen szülöttek száma évről-évre nagyobb. A statisztikai Évkönyvvel kapcsolatban megjelent m. kir. kormány-jelentés ezen emelkedést nem föltétlen káros erkölcsi jelenségnek tekinti s igyekszik azt a maga módja szerint igazolni, hogy t. i. a foglalkozása által kora aládi életre utalt népünk katonai kötelezettségének teljesítése előtt családot alapít, a házasságot azonban a törvényes tilalom miatt nem kötheti meg, a mit az bizonyít, hogy a törvénytelen születésű gyermekek anyja túlnyomó részben az őstermelő foglalkozások osztályából kerül ki. Az ilyen vadházasságokból származó gyermekek éppen olyan családi gondozásban részesülvén, mint a törvényes származásúak, nincsenek kitéve a züllésnek.

Mi a kérdést a magunk szemével nézve és vizsgálva, nemcsak határozottan káros erkölcsi állapot jelének, hanem a nemzet fenntartó családi állapot káros, züllő jelenségének is tartjuk azt.

Megmondjuk az okot is, miért? S nehogy bárki is, ki e sorokat elolvassa, azt gondolja, hogy e fontos kérdést egyoldalú, vizet prédikáló s bort ivó róm. kath. papi álláspontból vizsgáljuk, kijelentjük *hogy a szerelem, nemi ösztön, és, természetes jogát és érzését mindenekfelett a legerősebbnek tartjuk, mely azonban a kultur, a keresztyén moralitás szelleme által vezérelt emberben, a tiszta szereteten alapuló családi életben találja nemcsak a kielégítést, hanem legszebb s legnemesebb hivatását is.*

Hogy a mai társadalmi berendezés sok ferdeségeivel nem kedves, annál kevésbé buzdítást nyújt a családi élet alapítására, azt készséggel elismerjük, de ez legkevésbé jogosít fel arra, hogy társadalmi életünknek kinövéseit, ferdeségeit a moralitás, az erkölcsiség peccsényomójával lássuk el.

Az objectiv szemlélőnek a bünt a maga nevének kell megneveznie; társadalmunk kinövéseit, melyek nemcsak az alsóbb néposztályban, hanem bizony bizony a felsőbb osztályokban is mind sűrűbben jelentkeznek — nem szépitani, takarni, hanem azokkal — valódi okának feltüntetésével a baj eltávolításának a módjára, eszközeire is rá kell mutatnia.

Elismerjük, de csak mint egyik okul, hogy a katonai kötelezettség előidézi a törvénytelen születések számának emelkedését, de nem gondolja a kormány, a kormány jelentésének írója, hogy nagy részben előmozdítja e téren az emelkedést a hierarchikus papi nötlenség, (van a társadalomban körülbelül 10 ezer r. kath. papi férfi személy s nem sokkal kevesebb női szerzetes személy); a nehéz megélhetési és családot

fontartani akadályozó viszonyok miatt mindjobban szaporodó agglagénység száma; a nőt a maga természetes hivatásától eltérítő, önálló ipari, gyári foglalkozásra kényszerítő s a férfi munkaerőt mindjobban kiszorító alkalmazása, a vidéki ugynevezett cseléd-elemnek a városokba toluló nagy száma, mely a városokban a hiányos közrendészet miatt ezer csábításnak van kitéve; a női szüzességéből üzletet csinál, mert semmi, vagy vajmi kevés gondja a megszült gyermeknek további gondozására. átveszi a gyermekmenhely s a boldog anyja, a helyett, hogy a maga gyermekét táplálná, jól fizetett s jól kosztolt dajka szerepét tölti be más gyermeknél.

Ne értessünk félre, az országos betegápolási közalaplóból, a Széll-kormány által létesített Gyermekmenhelyeknek őríási országos jelentőségét mi a legnagyobb készséggel elismerjük és honoráljuk, de e mellett a leghatározottabban kijelentjük, hogy felette nagy hazugság s iszonyu szemfényvesztés és igazságtalanság van a mai kor nagyon hangoztatott álhumanizmusában. — Egyik kezével sújtja, agyon nyomorítja a nemzetet, hazát fentartó polgári, családot, gyermeket nevelő osztályt, másik kezével ölébe veszi, az e cél szolgáló, nagy áldozatokkal fentartott közintézményekkel a törvénytelen szülött gyermekeket, kiknek rendszerint sem atyjuk, sem édes anyjuk nincs (van szülő anyjuk), már pedig kétségtelen, kinek apja, anyja nincs, annak ritkán van hazája, hite, Istene is.

Hanyagságnak jellemeztük sok szempontból a mai ugynevezett álhumanizmust. — Igen, méltán, mert csak az így hazug, álhumanizmus álláspontjáról hirdetheti az országos közegészségügyi tanács nevében *Taufert* orvos úr a neomalthusianizmust, iparkodhatik igazolni hygienikus szempontból az egyke rendszert egyrésztől s másrésztől közadókából gondjaiba veszi az ország az emelkedő törvénytelen szülöttek számát. — Holott szerény nézetünk szerint közérdekű, egészséges, morális, nemzet fentartó kötelesség és feladat az volna, a családalapítást, a családi gyermeknevelést minél könnyebbé, gondtalanabbá és lehetővé tenni s ezzel egy az egyik, mint a másik immoralitást a minimumra leszállítani.

Kassa.

Homola István,
ev. lelkész.

Veszteségeink az 1909. évben.

(Folytatás és vége.)

A hitfelekezetek aránya az 1900. évi népszámlálás szerint a Magyar birodalomban a következő volt: róm. kath. 51·5, gör. kath. 9·6, ref. 12·7, ág. h. ev. 6·7, gör. kel. 14·6, unit 0·4, izraelita 4·4, egyéb 0·1. Az 1909. év végén, összehasonlítás végett, zárjelben az előző 1908. évi arányok vannak, róm. kath. 52·19 (52·14), gör. kath. 9·67 (9·65), ref. 12·47 (12·48), ág. h. ev. 6·45 (6·48), gör. kel. 14·28 (14·32), unitárius 0·35 (0·35), izraelita 4·50, egyéb 0·09 (0·08).

Ezen tanulságos számok szomorúan bizonyítják a hazai protestáns népesség arányszámának jelentékeny hanyatlását. A ref. arány 12·7-ről 9 év alatt 12·47-re, az evangélikus 6·7-ről 6·45-re esett, amivel szemben a róm. kath. emelkedett 51·5-ről 52·19-re. A protestantizmusnak e szám arány csökkenését előidézi a természetes szaporodás kedvezőtlen volta, miben

jelentékeny rész esik az immár az országos közegészségügyi tanács által is helyeselt s a nép szélesebb rétegei között is egyre jobban terjedő egy gyermekrendszer rovására, előidézi azt továbbá a kivándorlás, az áttérések, a kilépések, a gyermekek vallására kötött megegyezések s a közöny helyett mondjuk azt a nemtörődést, mellyel mindezt tétlenül nézzük.

Hogy a legutóbbi népszámlálás eredménye e tekintetben nem javulást, hanem tetemes rosszabbodást fog felmutatni, arra előre el lehetünk készülve, amennyiben mindazon okok és tényezők, melyek e szám arány csökkenést előidézik, a legutóbbi évtizedben csak fokozódtak.

Az 1909. évben polgárilag megkötött egyező vallású házasságok közül a ref. egyház 1·131, az ág. h. ev. egyház 262 házasságot nem áldott meg egyháziilag s a Magyarbirodalomban összesen 13·219 keresztyén házasság nem áldatott meg egyháziilag a kérdéses évben. Az egyező vallásúak között kötött házasságoknak a róm. katolikusoknál 95·4 százaléka, a gör. katolikusoknál 97·0 százaléka, a reformátusoknál 93·7 százaléka, az ág. h. evangélikusoknál 97·0 százaléka, a gör. keletieknek 84·4 százaléka részesült egyházi áldásban. Az összes vegyes házasságoknak csak 71·8 százaléka kötötte meg házasságát egyháziilag.

A gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél az ág. h. ev. egyház vesztesége az egész birodalomban a róm. kath. és más hitfelekezetekkel szemben, a nyereség-veszteség levonásával összesen 541. A ref. egyház így vesztesége összesen 321.

Az 1909. évi adatokból is igazolva látjuk azon itt többször említett állításunkat, hogy a ref. egyház e téren határozottan és céltudatosan vette fel a harcot a róm. kath. egyházzal szemben s ha egyelőre még hátrányban van, erős a kilátás arra, hogy előbb-utóbb e harcban felülkerekedik. De állíthatom ismételve azt is, hogy a ref. egyházra nem is oly föltétlen kívánatos a reversális törvény eltörlése, mint az kívánatos volna az ev. egyházra nézve, amennyiben a ref. egyház a róm. kath. egyházzal szemben szenvedett veszteségét jórészt kárpótolja a többi, főleg pedig az evangélikus egyháztól elnyert hódítással.

Magyarországon az 1909. évben ág. h. ev. élve szülött volt 43·102, ebből meg lett kereszteleve 41·667, nem volt megkereszelve 1·435. Horváth—Szlavonországokban élve szülött 1·663, kereszteleve volt 1·762, a 99 több kereszteleve vagy magyarországi illetőségű, vagy az előbbi évben született s a tárgyalt évben volt csak megkereszelve. Református élve szülött Magyarországon 89·631, ebből meg lett kereszteleve 87·211, nem volt megkereszelve 2·420. Horvát—Szlavonországokban élve szülött 474, kereszteleve volt ref. 481, különbözet az egyházi és polgári anyakönyvi adatok között 7. Magyarországon valamennyi felekezet jelentékeny számmal kevesebb újszülöttet kereszteleve meg, mint a mennyi kebelében született, míg ellenben Horváth—Szlavonországokban a gör. kel. és az unitárius egyház kivételével a többi felekezet több újszülöttet kereszteleve meg, mint a mennyi kebelében született. Ennek (525) levonásával a birodalomban az 1909. évben 13·284 újszülött keresztyén gyermek nem volt megkereszelve. Az élve szülötteknek a róm. katolikusoknál 99·3 százaléka, a gör. kath. 97·0 százaléka, a reformátusoknál 97·3 százaléka, az ág. h. evangélikusoknál 96·7 százaléka, a gör. kel. 95·7 százaléka, az unitáriusoknál 84·6 százaléka részesült keresztség-

ben. A róm. kath. egyház aránylag kevesebb nem keresztelték számát hajlandók (2551) vagyunk annak tulajdonítani, hogy többet keresztelt a más hitfelekezetektől, amennyiben az elkeresztelések dolgában most még szabadabb a vásár, mint volt ez előtt. — Meghalt 1909. évben Magyarországon ág. h. ev. összesen 30.199, egyházi temetésben nem részesült 602. Horvát-Szlavonországokban elhalt ev. összesen 909, egyházi temetésben részesült 981, különbözet 72 plus, valószínűleg onnét, hogy a polgári anyakönyvezés szerint ezek magyarországi illetőségűek, de egyházilag valamely Horvát-Szlavonországi egyházközséghez tartoznak. Református elhalt Magyarországon összesen 63.537, egyházi temetésben részesült 61.103, egyházi temetésben nem részesült 2.434. Horvát-Szlavonországokban elhalt ref. összesen 305, egyházi temetésben részesült 279, egyházi temetésben nem részesült 26. A Horvát-Szlavonországi különbözet figyelembe vételével, hol a róm. kath. és az ág. h. ev. egyház jelentékeny több eltemetést mutat, a Magyarbirodalomban *14.581 keresztyén halott nem részesült egyházi eltemetésben.*

Természetes szaporodás Magyarországon az ev. egyháznál 12.905, a társországokban 754, összesen 13.657; reform. 26.094 és 169, összesen 26.263. Ezer lélekre eső százalék aránya mindkettőnél 9,7 és 9,8, az országos 11,5 átlag alatt marad.

Kivándorolt Magyarországból az egyes európai országok jelentéktelenszáma mellett leginkább Amerikába ág. h. ev. 10.302, Horvát-Szlavonországból 136, összesen 10.438, református 8.994 és 32, összesen 9.026. — Visszavándorolt Magyarországra ág. h. ev. 1.856, Horvát-Szlavonországra 13, összesen 1.869. Veszteség 8.569. Református 1492 és 5, összesen 1.497; veszteség 7.529.

Kitért Magyarországon ág. h. ev. 278 férfi és 372 nő, összesen 650. Horvát-Szlavonországokban férfi 12, nő 17, összesen 29, a birodalomban összesen 679. Áttért az ág. h. ev. egyházba Magyarországon férfi 211, nő 238, összesen 449, Horvát-Szlavonországokban férfi 19, nő 17, összesen 36, a birodalomban összesen 485. Veszteség 194.

Kitért Magyarországon református férfi 693, nő 962, együtt 1.655; Horvát-Szlavonországokban férfi 5, nő 7, együtt 12; a birodalomban összesen 1.667. Áttért a ref. egyházba Magyarországon férfi 573, nő 714, együtt 1287. Horvát-Szlavonországokban férfi 7, nő 15, együtt 22, a birodalomban összesen 1.309. Veszteség 358.

Felekezeten kívülé lett Magyarországon 1909-ben férfi 127, nő 174, összesen 311, 1896-tól 1909-ig összesen 4.304, visszatért 1909-ben férfi 4, nő 1, együtt 5. 1896-tól 1909-ig összesen 168 tért vissza az egyház kebelébe. Veszteség 1909-ben 296. Felekezeten kívülé lett Magyarországon református férfi 127, nő 155, együtt 282, 1896-tól 1909-ig összesen 7.819. Visszatért 1909-ben férfi 6, nő —, 1896-tól 1909-ig összesen 454. Veszteség 1909-ben 276. Az 1896-tól 1909-ig összesen felekezeten kívülé lett Magyarországon 25.264, kikből 1.662-en tértek vissza előbb elhagyott felekezetükhöz.

Tolna vármegyében 16 ref., 14 evang. Bácsbodrogban 57 evang., Hódmezővásárhelyen 11 ref., Pestvármegyében 13 ref. Békésben 65 ref., 40 evang. Biharban 89 ref. Szilágyban 9 ref., 17 evang. Torontálban 143 evang. Kolozsban 32 ref. Nagykovácsly vármegyében 11 evang. egyén lépett ki felekezetéből. A

kilépés valószínű okai között első helyet foglal el a nazarénus szekta vonzó ereje 474 esetben (ref. 126. ev. 63 eset), azután jön az egyházi adóktól való menekülés módja 437 esetben, ref. 25, ev. 103 esetben, a baptisba felekezetbe való átlépés összesen 139 esetben (ref. 23 ev. 30), egyéb és ismeretlen okból 289 esetben (ref. 86, ev. 100, lelkiessel való viszálykodás 4 esetben a ref. egyházban).

1909-ben 6.294 házasság bontatott fel itéletileg, tíz évvel ezelőtt volt 2.069. Az állami gyermekmenhelyekben ref. volt 6.906 (Kassán 30, Szombathelyen 214, Temesváron 142, Veszprémben 192), ág. h. ev. volt 2.202 (Kassán 20, Szombathelyen 175, Temesváron 507, Veszprémben 68.) Nem ok nélkül közöltük a zárjelben lévő adatokat is, szükségét látnok itt annak, hogy a protestáns gyermekek protestáns központokban legyenek elhelyezve. Feihivjuk erre az illetékes egyházi hatóságok figyelmét.

A közöltek alapján, miután nyereségről — sajnos — mint eddig mindig, úgy ezentul sem szólhatunk, állapítsuk meg végeredményben az ág. h. ev. és reform. egyházak 1909 évi veszteség számláját.

Az ág. h. ev. vesztesége a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a nyereség-veszteséget leszámítva) 541 (az 1868 évi LIII. t.-c. 12 §-ához viszonyítva 2705) áttérés folytán: 194, felekezetből való kilépés folytán: 296, összesen 1.031. (Az 1908 évben volt: 1.095, 1907-ben: 1.229, 1906-ban: 859, 1905-ben: 1.039, 1904-ben: 1.163, 1903-ban: 989. — Kivándorlás folytán: 8.569.

A ref. egyház vesztesége a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a nyereség-veszteséget leszámítva) 321, (az 1868 évi LIII. t.-c. 12 §-ához viszonyítva 1605), áttérés folytán 358; felekezetből való kilépés folytán: 276, összesen 955. — (Az 1908 évben volt: 714, az 1907-ben: 1.764, 1906-ban: 1.044, 1905-ben: 1.111, 1904-ben: 1.479, 1903-ban: 1.574). Kivándorlás folytán: 7.529.

E számokhoz nem kell közelebbi kommentár. — A hazai protestantizmus óriási veszteségéről és szomorú pusztításáról tesznek azok bizonyosságot. — Nem kell itt sem Kolonics, sem Caraffa pusztítása, sem semmiféle irtó hadjárat megindítása, elég a mai állapotoknak csöndes fentartása, hogy a megmetszett szőlőtő önmagától elvérezzen. — Valamikor, nem is olyan régen a hazai protestantizmus pusztulása, nemzeti életkérdést képezett, melyért a nemzet legjobbjai, felekezeti különbség nélkül dicső nemzeti táborokba — miről a történet oly ékes szólóan beszél — állottak. — Ma a protestantizmus öz fiai némán, tétlenül állanak, legfeljebb sopánkodva, panaszkodva, tétlenül nézik a mai kor belső viharai és küzdelmei által előidézett pusztulást.

Meddig fog ez tartani...? Ki fogja ennek utját állani...? Ki fogja fényes győzelemre vinni újból a hazai protestantizmus egykor dicső, most hanyatló zászlóját...?

Kassa.

Homola István,
ev. lelkész.

T A N Ü G Y.

A miniszter iskolát épített. Ilyen cím alatt írja a „Debreczeni Prot. Lap” f. é. március 18-iki számában a következőket, a miket ajánlunk a mi egy-

házunk figyelmébe is. „Ahhoz már hozzászoktunk, hogy az állam más felekezetek számára internátust, legényegyleti otthont, templomot épített. Most már e téren is más világ készül, gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter a döghei iskola államosítási mozgalomnak azzal vetett véget, hogy elvállalta tárcája terhére az új iskolaépítés költségeit. Ez az elhatározás olyan fontos, olyan új perspektívát nyit, hogy szükségesnek tartjuk a végzést leköszölni. Másolat: „Magyar királyi vallás- és közoktatásügyi Miniszter 93,604 - 1910. sz.. Hivatkozással múlt évi augusztus hó 25-én 2397. sz. a. kelt jelentésére a ref. egyház és Döge község iskolaépítési segély elnyerésére, illetőleg állami iskola szervezésére irányuló kérelmét azzal küldöm le a Tanfelügyelő urnak, hogy a vármegye közleg. bizottságának az 1909. évi október hó 14-én 2913. sz. a. hozott azon határozatát, amelyben Döge községben egy községi iskola felállítását elrendelte, bár az a törvényes kellékekkel bír, végrehajtani nem kívánom, mivel eredményében célravezetőnek nem találom. Ugyanis a már meglévő két felekezeti iskola mellé akár községi, akár állami jelleggel még egy harmadik árnyalatu iskolát létesíteni, sem paedagógiai, sem tanügyi adminisztratív tekintetből célszerű nem lenne. Az is nyilvánvaló, hogy a beiskolázatlan tanuló kötelesek vallási megoszlása arányában a ref. felekezeti iskola fejlesztése mutatkozik leghelyesebbnek — de erre sem a község, sem a felekezet nagyobb áldozatot nem hozhat. Ígyképp az építkezéshez hajlandó vagyok államsegéllyel hozzájárulni. Felhívom tehát a Tanfelügyelő urat, hogy a református iskola fejlesztése, illetőleg építése tárgyában az egyházközséggel lépjen érintkezésbe az alább mondottak alapján. Az iskola céljára megfelelő telekről az egyházközség köteles gondoskodni, esetleg a község révén. Az iskola építési tervét és költségvetését az egyházközség készíttesse el s a Tanfelügyelő ur azt az államépítészeti hivatal által vizsgálta felül, amely alkalommal az építés körül felmerülő kézi és írás napszámok értéke levonásba hozandó, mivel azt az egyházközség tagjai kötelesek viselni. Az így megállapított építés költségét az egyházközség az általa felveendő hosszú lejáratu kölcsön által fedezi s ezen törlesztéses kölcsön évi törlesztési hányadait, a törlesztés tartamára tárcám terhére államsegélyként átvállalom. A kölcsön felvételére vonatkozólag az egyházközség által kiállított kötelezvényt az egyházi főhatóság jóváhagyásával ellátva, ide mielőbb a terv és költségvetéssel együtt mutassa be. Budapest, 1911 január hó 16-án. Zichy“.

T Á R C A.

A vallás szerepe az emberiségnek tökéletesbülésére való törekvésében.

(Folytatás).

A nacionalizmus túlzásaival szemben az ideális fejlődéstan, minőt Kidd becses művében bírunk, feletkébb fontos és megbecsülhetlen eredményről számol be s a tudomány ítélő széke előtt igazolt tények fényében nyerjük azt a tanúságot: „a társadalomban működő folyamat legelső terméke gyanánt vallásos jellegű fejleszt ki, észbeli tehetséget csak annyiban, amennyiben az e tulajdonsággal összefér.“ Pl. a görög

népről elismert tekintélyek vallják, hogy a szellemi tevékenység fő ágaiban: a bölcsészet, az eposz, a drámai, lyrai költészet, ékesszólás, szobrászat stb. terén alkotott remekei mai nap is felülmulhatatlanok. Vagy ott van a francia nép, mely szellemi fejlettség terén Európa egyéb népeinél egy fokkal magasabban áll — s hatását érezteti minden téren — politikában, tudományban, művészetben egyaránt. És mégis, — a görög nép a múlté, a francia nemzettel szemben a vezető szerepet a german fajok veszik át; a vezető társadalom mindinkább északabbra vonul. — A reformációt bevett népeké a jövő. A fejlődés folyama mindenütt a vallásos typut juttatja előérbe; a győztes fajok e jellemvonás szerint alakulnak ki. A pusztia értelmi erő szerepe a vallás mellett csak másodrangú tényező az emberiség haladásában. Saját sirját ásta meg az a nép, amelynek értelmi fejlettsége annak vallásérvölcsi fejlettségét valamikor felülmúlta.

A vallás és erkölcs a társadalomban mindig életet adó, fejlesztő és fenntartó erő. — Jelentősége az emberiség haladásában magával hozza azt, hogy az emberiséget folyton megifjítja, midőn az a tespedés és tehetetlenség korszakaiban fejlesztő erő nélkül maradt s egyttal azon belátásra képesít, hogy a *kulturát*, a szellemi fejlődést, magasabb szempontból tekintjük s látjuk abban Isten utainak végcélját, látjuk azt a célt, mely a ker. világnézet mellett maga után vonja a természeti és szellemi világ megdicsőítését

A vallás és erkölcs szerepének ezen felfogása, általában a ker. világnézet adja kezünkbe azon vezérfonalat, amelynek birtokában az egész kulturát, a modern művelődést helyesen értékeljük s annak az emberiség tökéletesbülésre való haladásában igazi jelentőségét helyesen felfogjuk. A ker. világnézet alapján mondhatjuk, hogy míg ember él a föld színén, kulturának is kell lennie, hisz a haladásnak a végetlen fejlődésnek hatalmas biztosítékát bírjuk.

A természeti állapothoz való visszatérés vágya mindig a dekadencia felé hajló korszakok jellemvonása. Ha jogosult volna a természeti állapothoz visszatérés vágya, akkor művelődésről, tökéletesbülésről ép oly kevéssé lehetne szólnunk, a mily kevéssé szólhatunk az állatvilág kulturájáról, amelynek van ugyan célja, de nincs ezen célról tudata. míg a *materializmussal* szemben álló idealizmus álláspontján van ideál, amely felé haladva az emberi szellem tökéletesbül s hódító diadalútjában a tökéletes Isten országa eljövetelet munkálja.

A materializmus az embert, mint pusztán természeti lényt fogja fel s végső következményeiben tényleg az állatiassághoz való visszatérést jelentené s teljes győzelme mindannak szétrombolásával volna egyértelmű, amit a tökéletességre hivatott emberi szellem haladását jelző produktumainak, kulturának tekintünk. Akkor igazat kell adnunk a párisi Commune ama rajongóinak, akik a Louvre múkinseit tüzzel-vassal akarták szétrombolni. (Vége köv.)

B E L É L E T.

— **Dr. Zsigmondy Jenő kitüntetése.**
Dr. Zsigmondy Jenőt, a budapesti deákteri testvéregyházak közfelügyelőjét, a magyar-honi egyetemes evang. egyház főjegyzőjét, ő Felsége a király, az egyház és a közügyek

körül szerzett érdemei elismerésül udvari tanácsosi méltósággal tüntette ki. Az érdekes férfiu lelkes üdvözléséből mi is kiveszszük részünket, mert mindég méltányolni tudtuk és tudjuk a zajtalan, objektív szempontokon felépülő, áldozatkész és áldásos egyházas szolgálatokat. Az Úr adjon erőt egyetemes egyházunk ez egyik büszkeségének az évek hosszú során át kifejtendő további áldásos egyházi tevékenységre!

— **A Geduly Henrik által** Materny Lajos és dr. Szánthó Bertalan ellen indított rágalmozási per tárgyalása f. hó 18-án Miskolczon tartatott meg. A kir. járásbíró a feleket békés kiegyezésre híván fel, Geduly Henrik megbízottja hozzájárult a vádlottak által a bíróság előtt felolvasott következő kijelentéseknek jegyzőkönyvbe foglalásához:

1. Én dr. Szánthó Bertalan kijelentem, hogy azok a nyilatkozatok, melyek szerint én Geduly Henrikről azt állítottam, hogy a néhai. Zelenka Pál ellen indított hírlapi hajszáról előzetes tudomással bírt, félreértésen alapulnak; én öt ilyen feltevással vagy gyanuval terhelni nem szándékoztam s ha bárhol tett kijelentésemnek ily értelem tulajdonítatott, azt, valamint az egész félreértésből szárazó kellemetlen következményeket szívből sajnálom.

2. Én Materny Lajos dr. Szánthó Bertalan úrnak fenti kijelentése után elismerem, hogy az a nyilatkozatom, mely szerint 1911. február 14-én Miskolczon a Koronában tartott értekezleten Geduly Henrikről azt állítottam, miszerint neki a néhai Zelenka Pál ellen indított hírlapi hajszáról előzetes tudomása volt, a dr. Szánthó Bertalan urtól nyert információ alapján;

kijelentem továbbá, hogy ugyanezen alkalommal Geduly Henriket azzal, mintha neki az érintett hírlapi hajszában része lett volna, legjobb tudomásom szerint nem vádoltam, nem gyanúsítottam s ha felszólalásommal mégis alkalmat adtam volna arra, hogy annak ilyen értelem tulajdonítassék, afelett sajnálatomat nyilvánítom.

Ugyancsak kijelentem, hogy legjobb emlékezetem szerint azt sem állítottam Geduly Henrikről, mintha a lipői és árvai tót anyanyelvű egyházakkal vagy azok képviselőivel bárminemű előnyök kilátásba helyezése mellett tárgyalt volna s amennyiben felszólalásomat ilyen módon magyarázták, az ezen felszólalásom téves értelmezéséből származhatik.

Mindezen félreértésekből és tévedésekből származó kellemetlen fejlemények felett sajnálkozásomat fejezem ki.

Miután a vádlottak ezen kijelentéseiket elolvasták, a bíróság megkérdezte Geduly Henriket, hogy megvan-e elégedve az adott nyilatkozatokkal, mire ő így válaszolt:

„Mivel én a keresztyén erkölcs és az evangéliumi igazság álláspontján állok, ezen eljárással nem az volt a célom, hogy a bírói igazságszolgáltatás által nyújtható formai elégtételt, hanem lényegbeli elégtételt kapjak, azt pedig az elhangzott nyilatkozatokban megtaláltam, tehát a dr. Szánthó Bertalan és Materny Lajos emelt vádakát visszavonom.“

Lelkészválasztás. Zólyomba távozott Licskó Sámuel helyébe a libetbányai (Zólyom-m.) egyház lelkészeül március 12-én megválasztotta Lehoczky Géza jelenleg nagyszlatinai lelkész.

Felügyelőiktatás. A múlt vasárnap, f. hó 12-én volt ünnepélyes beiktatása az őrimagyaródsi evang. gyülekezet új felügyelőjének, dr. ifj. Krenner György körorvosnak. A beiktatást Kund Sámuel, a vasi közép evang. egyházmegye esperese végezte, aki egyúttal egyházlátogatást is végzett. A zsufolásig megtelt templomban rövidebb ist. tisztelet után — melyet Rónay R. Gyula helybeli lelkész végzett, — tartott közgyűlés keretében iktatta be Kund esperes szép beszéddel az új felügyelőt, aki esküje után őszinte, szívhez szóló szavakkal ígerte, hogy hiven be fogja tölteni tisztségét minden igazságát.

Az új felügyelő, beiktatásának emlékére a gyülekezetnek 40 koronát, a nőegyletnek 10 koronát adományozott. A gyülekezet kisebbik harangját pedig nagyobbra öntetni s a másik haranghoz hangoltatja. „Áldott legyen, ki jött az Úrnak nevében!“

Vallásos este Kisvárdán. A szabolcsi ev. misszió egyik központján, a kisvárdai missziói gyülekezetben f. hó 26-án Vallásos estét rendez az új gyülekezet vezetősége a következő sorozattal: 1. Közének. 2. Megnyitó beszéd és ima, tartja: Harsányi István, missziói lelkész. 3. Férfi négyes. Előadja Schubert egy fohászatát. 4. Paulik János, nyiregyházi ev. lelkész szabad előadást tart a következő kérdéstről: Mi az oka, hogy napjainkban olyan sok a boldogtalan? 5. Ligeti Ede nyiregyházi segéd lelkész szavalja Béri Gyula „Jézus imája“ cz költeményét. 6. A „Gálya rabok énekét“ előadja az alkalmi férfi négyes. 7. Berekesztő imát mond Harsányi István missziói lelkész. 8. Közének.

Örömmel látjuk a szép reményekkel biztató kis gyülekezet lelkes buzgóságának, lüktető vallásos életének ez újabb jelét.

Phildius Keresztély látogatása. Érdekes vendége volt az utóbbi hetekben az ország több ifjusági egyesülettel bíró prot. gyülekezetének. Phildius Keresztély, az ifjusági egyesületek világszövetségének titkára több heti tartózkodásra eljött hazánkba, hogy itt egyfelől tudomást szerezzen magának az ifj. egyesületek működéséről, másfelől óriási gazdag tapasztalataival — már 28 éve szolgálja e mozgalmat — segítségére legyen a vezetőségnek, az egyes ifj. egy.-ek életteljesebb működésére, ill. új egy.-ek alapítására nézve. Megragadó egyénisége s beszéde (habár tolmácsolták) sehol sem maradt megfelelő hatás nélkül, s itt tartózkodása remélhetőleg nagy mértékben hozzájárult prot. ifj. egy.-inknek életteljesebb, evangéliumi szellemben való működésére. Kívánatos dolog volna, hogy összes ifj. egy.-eink csatlakoznának ehez a világszövetséghez, melynek óriási kiterjedését eléggé megvilágítja, hogy tagjainak a száma a 800,000-et meghaladja s külföldön már évtizedek óta óriási evangelizáló munkát végez. A feltétel, amelyhez a szövetség a csatlakozást köti, az u. n. párisi alap: „egy társaságba gyűjteni azon ifjakat, akik Jézus Krisztust Megváltójuknak és Istenüknek tekintvén a szentírások szerint az ő tanítványai akarnak lenni, hitökben és életökben s akarnak munkálkodni együttesen Mesterök országának az ifjuság között való terjesztésén.“ — Prot. gyülekezeteinknek s a nt. lelkész uraknak szives figyelmébe ajánljuk ezt Közélebbi felvilágosítással szívesen szolgál a ifjusági egyesületek titkára Megercsy Béla; Budapest, VIII. József-körut 68 I. 9.

Lelkészmeghívás Mendöl Lajos szarvasi főgimnáziumi vallásnánárt, ki csak az imént hagyta el vallásnánárra történt egyhangú megválasztása folytán

a nagyszénási evang. egyházat, szülőfalujának egyháza: a pozsony-megyei felsőszelei-i evang. egyházközség meghívta lelkészének. A meghívott lelkész még nem nyilatkozott, a lelkész állás elfogadása ügyében.

Kérelem a lelkéztestvérekhez! Néhány hónapja városunkba költözött egy előkelő evangélikus hívünk, Méltóságos Veres Imre, cs. és kir. kamarás, határszéli rendőrkapitány. — Két rokona keresztlevélet szeretné megkapni, — de ez minden utánjárása dacára eddig nem sikerült. E végből ez egyházi lapunk útján kérem fel a lelkéztestvéreket, sziveskedjenek az alább jelzendő adatok alapján anyakönyveikben utána nézni s ha valaki egyháza anyakönyveiben megtalálná a szükséges adatokat — kérem azt lelkészi hivatalommal tudatni, hogy a keresztlevél kiállítása díjáról s a bélyeggel együtt mennjüt kell küldenem. Adatok: 1. Sontágh Lajos szül. 1783-ban. Hol? Atyja: Sontágh Mihály, anyja: Okolicsányi Mária. 2. Rosenecki Wecker Anna, született: 1774—1785. Hol? Atyja: Rosenecki Wecker József. Anyja: Bauernberger Erzsébet. Midőn kedves lelkéztestvéreim szerető támogatását előre is hálásam köszönöm, — vagyok, hittestvéri üdvözléssel, Ungváron, 1911. márc. 20. *Mar-gócsy Aladár* ev. lelkész

Hirdetések és pályázatok.

Pályázat.

Káplánt, vagy kiegészítő *theologust* keresek, a kitől tud s aki állását *azonnal* elfoglalná. *Kötelessége* volna a papiteendők részbeni végzése, — a konfirmandusok és a községi iskola ev. növendékeinek tanítása. *Fizetése*: egy szobából álló butorozott szép lakás és teljes ellátás mellett a legmagasabb kápláni fizetés.

A megválasztott — *esetleg* — esp. s. lelkész is lehet, mert ilyen most Pestmegyében nincsen.

Irsa, u. p. Alb.-Irsa (Pestmegye) 1911. március 15.

Jankó Károly,
ev. lelkész,
esp. s. e. ügyv.
pénztáros.

2—2

Pályázat.

A megüresedett bulkeszi lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

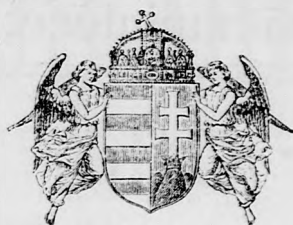
Istentiszteleti nyelv: német.

A lelkész évi fizetése: természetbeni szép lakás, készpénzben 1500 korona, a papi egy telek föld fizta jövedelme: 4000 korona és a stóla jövedelem.

Pályázati folyamodványok alulírotthoz küldendők be április 5-ig bezárólag.

Ujvidék, 1911 március hó 17-én.

Belohorszky Gábor.
főesperes.

Novotny Antai

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár, Gyár-
varos.

Ajnlj magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját taálmanyu

új modorú átlukasztott harangjait,

melyek felső részükön a hegedükhöz hasonló Salaku nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangokat, mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban eg. enlő 461 kgos régi modorú haranggal. Ajnlj továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését s vertvas ha anglábakat. **Öltösgvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak.** — Az 1896. orsz. kiálltta o. milleniumi nagy éremmel kiüntette. 5—52

„Keresztyén Vallástán“ népiskolák V—VI. osztálya, ismétlő iskolák és konfirmandusok számára. 8-adrét alak. 90 lap, bekötve. 50 fillér. Az ev. egyházkerület és az egyetemes gyűlés által állandóan telvelt és bevezetésre ajánlott mű.

Vasárnapi, ünnepnapi „Evangéliumok és Epistolák“. 2 egész évi evangéliumok és epistolák. 4 sorozat 187 lap. 8-adrét alak, kötve 80 fillér. Ev. lelkészek, tanítók és családok használatára.

„Adventi Imák és Tanítások.“ I-ső rész. — Protestáns lelkészek, káplánok, lévíták és tanítók számára. 77 lap, 8-adrét alak. 1 korona füzve.

„Böjti Imák és Tanítások.“ II-ik rész. 149 lap. 8-adrét alak, füzve 2 korona. Protestáns lelkészek, káplánok, lévíták és tanítók használatára.

„Énekek és Imák.“ Ev. népiskolák és családok használatára 8-adrét alak, kötve, 84 lap. 40 fillér. A dunántúli ev. énekes könyv szellemében — 105 egyházi ének Különböző alkalmakra 95 *vegyes tartalma ima*. Az ó- és új szövetség rövid pár vers sorba foglalt „bibliai szt. történetek“.

Kapható ezen 5 egyházi, vallási mű: Pürkereczen, (Brassó megye u. p. Zajzon.)

Feyér Gyula

19—5

ág. h. ev. lelkész. él.

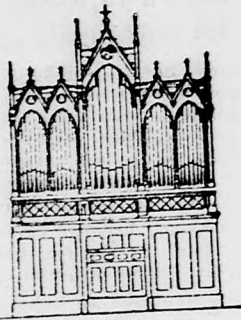
Orgonaépítési műintézet

Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 4S.

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A párisi, bécsi, stb. kiállításokon kitüntetve. — Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikai) tartós, nemeshangú orgonákat szállít. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a király orgonáját, amely mű 80 változatú és villanyerőre van berendezve — szállított. — Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat lelkiismeretes pontossággal teljesít.

Tervezeteket és mintarajzokat kívánatra díjmentesen küld.

Hirdetés.

Harmad évet végzett theologus — tót nyelv fökéletes begyakorlása végett, lehetőleg tiszta tót vidéken — a nyári szünidőben segédkezne; kívánatra husvétkor is.

Fizetésre — ellátáson kívül — nem reflektál.

Eperjes.

Moravcsik Jenő,
„Theol. Otthon.“

2—1

Dr. G. Ernst

evang. egyházi műintézetében
(Kunstanstalt für Kirchensmuck)

Berlin W. 9, Köthenerstrasse 16.

kaphatók az összes evangélikus templomi felszerések, stílszerű s a liturgiái követelményeknek megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen: úrvacsorai edények, oltarterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszönyegek, oltári feszületek, fesszéküveglakok, szószékterítők, beteggy nási szent edények, esillárók, templomi fali gyertyatartók, keresztelők, lények, keresztelő kövek, énektablák, perselyek, szemfedők stb. stb. A cég lehetőleg németnyelvű megkeresésre a szükséges tárgyakról szívesen küld képes árjegyzéket s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövetmintákkal.

10—5.

Pontos és legjobb ::

ÓRÁK 5 évi jótállás mellett!

Egyházi szent edények,

úrvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák és medencék, borkancsók.

Arany és ezüst ékszerek,

evő-eszközök, china-ezüst dísz tárgyak részletfizetésre is.

Pontos kiszolgálás

Jutányos árak!

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója

Budapest, VII. Erzsébet-körút 29.

Javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

100—46.